

Β'. ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κρατικὸν Βιβλιοπωλεῖον.—Εὐθύς ἀπὸ τῆς πρώτης ὀργανώσεως τῶν δημοτικῶν σχολείων, ἐλήφθη πρόνοια διὰ τὴν σύνταξιν διδακτικῶν βιβλίων. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 18 τοῦ σχετικοῦ διατάγματος τῆς 6)18 Φεβρουαρίου 1834 «... ἰδίως περὶ τοῦ παραδεκτέου τρόπου τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν εἰσακτέων διδακτικῶν βιβλίων, θέλουν σχεδιασθῆ ὁδηγία παρὰ τῆς ἡμετέρας ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας καὶ καθυποβληθῆ εἰς τὴν Βασιλικὴν ἐπικύρωσιν». Ὁδηγία τοιαῦται δὲν ἐσχεδιάσθησαν, ἀλλὰ τῆ 13 Ἀπριλίου 1836 ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τὸ ἀπὸ 1 Ἀπριλίου 1836 διάταγμα «Περὶ βιβλιοπωλείου ἐν τῇ Βασιλικῇ τυπογραφίᾳ». Κατ' αὐτὸ «διὰ νὰ εἰσαχθῆ τρόπος ὁμοιόμορφος εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ καὶ νὰ εὐρίσκη ὁ καθείς στοιχειώδη βιβλία καλὰ, καὶ παραδείγματα τῆς καλλιγραφίας καὶ ἰχνογραφίας πρόχειρα πάντοτε, εἰς τιμὰς μετρίας καὶ εἰς τὰς πραγματικὰς χρείας ὠφέλιμα, διορίζομεν νὰ συστηθῆ βιβλιοπωλεῖον καὶ νὰ εὐρίσκηται εἰς ἄμεσον ἔνωσιν μὲ τὴν Βασιλικὴν τυπογραφίαν καὶ λιθογραφίαν. Ὅποια δὲ βιβλία καὶ παραδείγματα πρέπει νὰ ἐκδίδωνται ἀπὸ τὴν Β. τυπογραφίαν καὶ νὰ πωλῶνται, περὶ τούτου θέλομεν διατάττει ρητῶς, ἀκούοντες τὴν πρότασιν τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας καὶ τὴν γνώμην ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, διοριζομένης ἐκάστην φορὰν παρ' ἡμῶν. Ἄλλ' ἐνταῦθα πρέπει νὰ φυλαχθῆ ὡς ἀξίωμα, ὅτι πρέπει ὅλα τὰ διδασκαλεῖα¹ τοῦ Κράτους, καὶ ἐξαιρέτως τὰ ἑλληνικὰ καὶ κοινὰ σχολεῖα, συμφώνως μὲ τὸν σκοπὸν τοῦ παρόντος διατάγματος, νὰ προβλέπωνται ἀδιακόπως κατὰ τὴν ἀληθῆ ἀνάγκην των μὲ τοιαῦτα βιβλία καὶ παραδείγματα, τὰ ὅποια νὰ μὴ ἐμπεριέχουν διδασκαλίας καὶ γνώμας ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν θρησκείαν ἢ εἰς τὴν πολιτείαν, ἢ εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀνάπτυξιν καὶ ἐκπαίδευσιν, καὶ ὄντα χρήσιμα εἰς τὸν σκοπὸν μιᾶς φρονίμου παιδαγωγίας νὰ συντείνουσι εἰς τὰς κοινὰς καὶ ἀναποφεύκτους διὰ τὸ ἐξῆς χρείας

1. Ἐννοεῖ γενικῶς τὰ διδακτήρια.

τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ ἐπιταχύνωσι τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ δι' ἑνὸς λεκτικοῦ καθαροῦ καὶ καλλωπισμένου. Σιμὰ τούτων δέον νὰ ἔχουν ὡς πρὸς τὸ ὑλικὸν ὅλην τὴν ἀκρίβειαν τῆς τέχνης, καὶ νὰ ὦσιν εὐθηνότερα, παρ' ὅ,τι πωλοῦνται εἰς τὰ ἰδιωτικὰ βιβλιοπωλεῖα». Πάντα τὰ σχολεῖα ὑπεχρεοῦντο νὰ χρησιμοποιοῦν μόνον τὰ παρὰ τοῦ βιβλιοπωλείου ἐκδιδόμενα βιβλία, ἅτινα, σημαινόμενα «μὲ σφραγίδα φέρουσιν τὰ Βασιλικά τῆς Ἑλλάδος παράσημα, ὡς ὀρῶνται ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων, καὶ κύκλωθεν τὴν ἐπιγραφὴν «Βιβλιοπωλεῖον Ἑλληνικὸν τῆς Β. Τυπογραφίας», περιπλέον δὲ ὀλόγραφον τὴν ἐγκριθεῖσαν τιμὴν τῶν», ἐπωλοῦντο δ' ἐν Ἀθήναις μὲν παρὰ τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δὲ παρὰ τοῦ οἰκείου δημοσίου ταμείου. Τὸ ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν βιβλίων κέρδος ὠρίζετο νὰ διατίθηται «μόνον διὰ τὰ καταστήματα τῆς δημοσίου ἐκπαιδεύσεως τὰ ἐντὸς τοῦ Βασιλείου».

Διὰ τοῦ ἀνωτέρω διατάγματος εἰσήγετο καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ ἐν Βαυαρίᾳ ἰσχυρὸν σύστημα τῆς μονοπωλήσεως ὑπὸ τοῦ Κράτους τῶν διδακτικῶν βιβλίων, δὲν φαίνεται ὅμως νὰ ἐφηρμόσθη τοῦτο, κατηργήθη ἄλλως τε μετὰ δύο ἔτη διὰ τοῦ ἀπὸ 26 Αὐγούστου 1838 διατάγματος, τὸ ὁποῖον, ἀφορῶν εἰς τὴν διοργάνωσιν τοῦ Βασιλικοῦ τυπογραφείου, προέβλεπε καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τύπωσιν «λαμπρῶν καὶ τὰ μάλιστα ἐπωφελῶν συγγραμμάτων, τὰ ὁποῖα σκοπεῖ νὰ ἐκδώσῃ ἡ Κυβέρνησις καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἤθελον ἢμπορεῖ νὰ ἐκδοθῶσιν ὑπὸ τῶν ἰδιωτικῶν καταστημάτων τόσον ἐντελῆ καὶ εὐθηνά, παρομοίως τῶν συγγραμμάτων καὶ μεταφράσεων ἐκείνων, τῶν ὁποίων, ὡς ὠφελίμων εἰς τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν, ἐπιφυλαττόμεθα εἰς τὸ ὑπὸ σημερινὴν χρονολογίαν περὶ καταργήσεως τοῦ Β. βιβλιοπωλείου ἡμέτερον διάταγμα,¹ νὰ διατάξωμεν τὴν τύπωσιν δι' ἐξόδων τοῦ δημοσίου, συναινέσει καὶ τῶν συγγραφέων ἢ μεταφραστῶν». Ἡ ὑπὸ τοῦ μνημονευθέντος διατάγματος τοῦ 1836 προβλεπομένη ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς κρίσεως τῶν διδακτικῶν βιβλίων εἶνε πιθανὸν νὰ κατηρτίσθη, διότι ἐν τῷ ἀρθρ. 123 τοῦ ἀπὸ 31 Δεβρίου

1. Τοιοῦτον διάταγμα δὲν εὔρομεν νὰ ἔχη δημοσιευθῆ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

1836 διατάγματος «περί τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ γυμνασίων» ἀναφέρεται, ὅτι τὰ εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα εἰσαχθησόμενα βιβλία θέλουν προσδιορισθῆ ἀμέσως διὰ τῆς πρὸς εἰσαγωγὴν αὐτῶν συσταθείσης ἐπιτροπῆς, ἀλλὰ οὐδὲν στοιχεῖον ἀνεύρομεν, ἐξ οὗ νὰ προκύπτῃ, ὅτι ὑπεβλήθησαν πρὸς ἔγκρισιν ἢ ἐνεκρίθησαν βιβλία ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης.

Κυκλοφοροῦντα διδακτικὰ βιβλία.—Ὡς διδακτικὰ βιβλία ἐκυκλοφόρουν μέχρι τοῦ 1856 τὰ ὑπὸ τῶν διαφόρων συγγραφέων ἢ ἐκδοτῶν ἐκδιδόμενα, ἄνευ προηγουμένης ἐγκρίσεως ἐκ μέρους τοῦ Ἑπουργείου. Τοῦτο προκύπτει σαφῶς ἐκ τῶν ὑπ' ἀριθ. 6159 τῆς 7 Ἀπριλίου 1850, 1000 τῆς 20 Ἰουλίου 1852, 3452 τῆς 6 Αὐγούστου 1852, 4479 τῆς 3 Ὀκτωβρίου 1853, 6499 τῆς 31 Δεκεμβρίου 1853, 7026 τῆς 10 Φεβρουαρίου 1854, 1012 τῆς 24 Φεβρουαρίου 1855, 1847 τῆς 4 Ἰουνίου 1855 κ.ἄ. ἐγκυκλίων διαταγῶν τοῦ Ἑπουργείου, δι' ὧν ἐκοινοποιοῦντο εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους οἱ πίνακες τῶν εἰσακτέων βιβλίων μετὰ τῆς τιμῆς ἐκάστου. Οἱ δύο μεγάλοι ἐκδοτικοὶ οἴκοι, οἵτινες εἶχον τὴν ἀποκλειστικὴν σχεδὸν ἐκδοσιν τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἦσαν οἱ τοῦ Κορομηλᾶ καὶ τοῦ Βλαστοῦ. Ὑπὸ τοῦ Κορομηλᾶ εἶχον ἐκδοθῆ τὰ κάτωθι βιβλία, μνημονευόμενα ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 1012 τοῦ 1855 ἐγκυκλίῳ·

Μικρὸν ἀλφαβητάριον διὰ τὰς 4 κλάσεις Α, Β, Γ, Δ' ἀντὶ λεπτ.	5
Νέον » » » 5 κλάσεις Α, Β, Γ, Δ, Ε,	» 10
Πινακίδες ἢ νέον ἀλφαβητάριον σύμφωνα μὲ τοὺς πίνακας ὑπὸ Ι.Π.Κ.	» 35
Προσευχαὶ τμῆμα Α' ὑπὸ Α. Κοραῆ	» 4
Ἱερὰ ἱστορία τμῆμα Β' » »	» 8
Ἱερὰ Κατήχησις Τμῆμα Γ' » »	» 6
Περίληψις τῶν πράξεων τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ὑπὸ Κ.Χ.	» 15
Περίληψις τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου ὑπὸ Κ.Χ.	» 20
Περὶ τοῦ Θεοῦ Νόμου ἤτοι περὶ τῶν 10 ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ	» 10
Σύνοψις τῆς Ἱερᾶς Κατηχήσεως ὑπὸ Κοραῆ μετὰ προσθήκης γραφικ. ὑποσημ.	» 25
Χριστιανικὸν ἐγχειρίδιον ὑπὸ Δαρβάρεως	» 20

Διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας τοῦ Ἰρβιγγος ὑπὸ Σ. Ἀντωνιάδου	ΛΕΠΤ. 20
Σειρὰ παιδικῆς βιβλιοθήκης ἢ μαθήματα φυσικῆς ὑπὸ Ι.Π.Κ.	» 25
Παιδικὴ Βιβλιοθήκη Χρηστοθείας· μαθήματα περὶ καθηκόντων.	» 15
Παιδικὴ Βιβλιοθήκη Χρηστοθείας· μαθήματα περὶ συμ- περιφορᾶς.	» 10
Εὐχαί, δεήσεις καὶ ἄσματα ἀδόμενο εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα.	» 20
Προπαιδεῖα περιέχουσα τὰς 4 ἀριθμητικὰς πράξεις ὑπὸ Β.Π.Β.	» 4
Στοιχειώδης ἀριθμητικὴ διὰ τοὺς προκεχωρημένους μαθητὰς ὑπὸ Β.Π.Β.	» 30
Ἡ Περιστερὰ, ἠθικὸν διήγημα μεταφρασθὲν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀποστολίδου ἀρχιεπισκόπου Πατρῶν Ἡλείας	» 10
Ἐξωκκλήσιον τοῦ δάσους, ἠθικὸν διήγημα	» 10
Ψυχολογία πρὸς διδασκαλίαν τῶν παιδῶν	» 15
Τὰ αὐγὰ τοῦ Πάσχα, ἱστορικὸν διήγημα ἠθικώτατον	» 15
Τὰ δύο ἄρνια, διήγημα ἠθικώτατον	» 10
Γεωγραφίας στοιχειώδη μαθήματα ὑπὸ Β.Π.Β. κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ι.Π.Κ.	» 10
Στοιχεῖα μαθηματικῆς γεωγραφίας ὑπὸ Ι.Π.Κ.	» 30
Ὁ Γέρων Ἀμβρόσιος ἢ περὶ κοινωνικῶν καθηκόντων ὑπὸ Α.Π.	» 50
Ὁ Ροβινσὼν Κροῦσσος ἐν τῇ νήσῳ του μὲ εἰκονογραφίας ὑπὸ Β.Π.Β.	» 50.
Φραγκίσκου Σοαβίου στοιχειώδης πραγματεία ὑπὸ Γ. Γενναδίου	» 50
Ἀναγνωσματάριον ἐκ τῶν πινάκων τῆς ἀναγνώσεως ὑπὸ Δ.Σ.Β.	» 50
Ἀνθρωπολογίας ἐγχειρίδιον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ν. Χορ- τάκη ὑπὸ Β.Π.Β.	» 50

Καλλιγραφία περιέχουσα καὶ γαλλικὰ παραδείγματα ὑπὸ	
Α. Κορομηλᾶ	λεπτ. 25
Πρώτη τροφή τοῦ ὑγιοῦς ἀνθρωπίνου νοός ὑπὸ Γ. Γενναδίου	» 80
Πίνακες ἀναγνώσεως 80 τὸν ἀριθμὸν	» 900
Πίνακες γραμματικῆς τῆς λαλουμένης γλώσσης ὑπὸ Γ. Μανούση	» 400
Οἱ ἀετοί, εἰς βιβλιάριον	» 60
Γραμματικὴ ὑπὸ Γ. Χρυσοβέργη	» 1000
Τὰ αὐτὰ σχεδὸν βιβλία μὲ προσθήκας τινὰς εἶχεν ἐκδώσει καὶ ὁ οἶκος Σ. Κ. Βλαστοῦ.	

Ἡ θρησκευτικὴ ἀγωγή.— Πλὴν τῶν διδακτικῶν βιβλίων, ἕκαστον Σάββατον καὶ τὰς παραμονὰς τῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν ἀνεγινώσκοντο ὑπὸ τῶν μαθητῶν καὶ ἡρμηνεύοντο τὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκολουθίας, ἡ Ὀκτώηχος, τὸ Ψαλτήριον καὶ τὰ Μηναιᾶ, ὡς ὥρισεν ἡ ὑπ' ἀριθ. 11498 τῆς 20 Νοεμβρίου 1854 ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου. «Ἐπιστήσαντες οὐκ ἐν παρέργῳ τὴν προσοχὴν ἡμῶν» γράφει αὕτη «εἰς τὰ συμβαίνοντα ἐν ἐνίοις τῶν δημοτικῶν σχολείων, παρατηροῦμεν μὲ λύπην μας ὅτι, ὡς ἐκ τῆς ἐπιμονῆς ἐνίων δημοδιδασκάλων, οἵτινες, ἀποκλείσαντες ἅπαξ τῆς σχολῆς αὐτῶν τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, ὑπεθρόνησαν τὰς ἀπλοϊκὰς τῶν γονέων συνειδήσεις, ὑφορωμένων συστηματικὴν καὶ ἐκ προθέσεως προτίμησιν πρὸς τὰ τῆς θύραθεν καὶ Ἑλληνικῆς παιδείας, χορηγεῖται δυστυχῶς ἀφορμὴ εὐπρόσωπος εἰς τὰς τῶν κακεντρεχῶν σπερμολογίας. Σκοπὸν ἔχοντες νὰ ἐκφέρωμεν εἰς τὴν παροῦσαν τῆς δημοτικῆς διδασκαλίας στάσιν, τὴν ἀνήκουσαν διόρθωσιν, συντελεστικώτατον νομίζομεν πρὸς ἄρσιν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ὑπονοίας, οὐχὶ τὴν κατάργησιν τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων, ἀλλὰ τὴν εἰς τὰ δημοσυντήρητα εἰσαγωγὴν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κατὰ μέρος βιβλίων, τὰ ὅποια ἦσαν καὶ ἐπὶ τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ εἶνε ἀκόμη εἰς τὰ πλεῖστα καὶ τῆς ἐντός καὶ τῆς ἐκτός Ἑλλάδος μέρη ἢ μόνη καὶ πάντοτε τελεσφόρος διδασκαλία τοῦ λαοῦ.

1. Ἐγκύκλιος Ὑπουργ. Παιδείας ὑπ' ἀριθ. 1847 τῆς 4 Ἰουνίου 1855.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐντελλόμεθα ὑμῖν, ἵνα προσδιορίσητε ἰδίως τὸ Σάββατον ἐκάστης ἑβδομάδος καὶ τὴν παραμονὴν ἐκάστης τῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν πρὸς ἀνάγνωσιν τῶν βιβλίων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς ἀφρόνως χλευαζομένης παρὰ τῶν δοκηκισόφων Ὀκταήχου καὶ ἐκ τοῦ Ψαλτῆρος καὶ ἐκ τῶν Μηναίων τὰ ἀναγόμενα εἰς τὰς ἐκάστοτε ἑορτάς καὶ εἰς αὐτὰ μᾶλλον παρὰ τοὺς Αἰσωπεῖους μύθους προγυμνάζοντες ὅπως τοῦλάχιστον τῆς ἑβδομάδος τοὺς μαθητὰς ὑμῶν...».

Σύστασις διαγωνισμοῦ.—Τὴν 1 Σ)βρίου 1856 ἐδημοσιεύθη τὸ διάταγμα «περὶ διαγωνίσματος πρὸς συγγραφὴν προσφορωτέρων βιβλίων διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα», στηριζόμενον εἰς τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἄρθρ. 18 τοῦ διατάγματος τοῦ 1834. Δι' αὐτοῦ ὠρίζετο, ὅτι πρὸς συγγραφὴν διδακτικῶν βιβλίων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἔδει νὰ προκηρύσσεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας «διὰ προγράμματος» διαγωνισμὸς ἐν ἔτος τοῦλάχιστον πρὸ τῆς κρίσεως. Ἡ ἐπὶ τῆς κρίσεως ἐπιτροπὴ, διοριζομένη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ, συνήρχετο μίαν Κυριακὴν τοῦ Ἰουλίου καὶ ἀνεγίνωσκε ἐν τῷ διδασκαλείῳ τὴν κρίσιν τῆς. Τὸ κρινόμενον ὡς καταλληλότερον βιβλίον ἐτιμᾶτο διὰ χρηματικοῦ βραβείου, ἀπονεμομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως καὶ λαμβανομένου ἐκ τοῦ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἑτησίως ψηφιζομένου ποσοῦ, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἔκτασιν τοῦ βιβλίου καὶ τὰς δυσκολίας τῆς συγγραφῆς, ὅπερ ὁμως δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπερβῆ κατ' ἔτος τὰς 500 δραχμάς. Τὸ ἐγκρινόμενον βιβλίον εἰσήγετο εἰς τὰ σχολεῖα ἐπὶ ὅλην περίοδον μαθημάτων δι' ἐγκυκλίου τοῦ Ὑπουργείου, προσδιορίζοντος καὶ τὴν τιμὴν αὐτοῦ μετὰ γνώμην τῆς ἰδίας ἐπιτροπῆς. Πράγματι εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ 1857 ἀνεγράφη ποσὸν δρ. 2000 «διὰ σύνταξιν καὶ ἔκδοσιν διδακτικῶν βιβλίων», τὴν δὲ 31 Δ)βρίου 1856 προεκηρύχθη διαγωνισμὸς πρὸς σύνταξιν γραμματικῆς διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ ὠρίσθη τὸ βραβεῖον εἰς δρχ. 500. Ἀλλὰ κατόπιν περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν ἡ ἔκδοσις προκηρύξεως καὶ ἡ παρ' ἐπιτροπῆς ἔγκρισις διδ. βιβλίων, ἅτινα ἐκυκλοφόρουσαν οὕτως ἐλευθέρως. Διὰ τοῦ ἀπὸ 11 Νοεμβρίου 1875 διατάγματος ἐγένετο πάλιν ἀπόπειρα ὑποβολῆς τῶν διδ. βιβλίων ὑπὸ ἔγκρισιν. Δι' αὐτοῦ συνεστήθη ἐν Ἀθήναις ἐπιτρο-

πτή ἐκ δέκα τὸ πολὺ μελῶν, διοριζομένη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ, εἰς ἣν ἀνετέθη ἡ ἐξέτασις «τῶν διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα συνταττομένων ἐκάστοτε βιβλίων, πρὸς ἀνάγνωσιν χρησίμων, τῶν καλουμένων διὰ τοῦτο ἀναγνωστικῶν». Ἡ ἐπιτροπὴ ἐξετάζουσα τὰ εἰς αὐτὴν παραπεμπόμενα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου βιβλία, μήπως περιέχουσιν τι ἀντιβαῖνον εἰς τὴν θρησκείαν, εἰς τὰ ἥθη καὶ εἰς τοὺς κειμένους νόμους, ἐξέφερε τὴν γνώμην τῆς, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας τὸ Ὑπουργεῖον ἐξέδιδε πρὸς τὰ σχολεῖα σχετικὴν σύστασιν.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφηρμόσθη μέχρι τοῦ 1882, ὅτε διὰ τοῦ νόμου ΑΜΒ' ἐρρυθμίσθη κατ' ἄλλον ριζικώτερον τρόπον. Λόγω ὅμως ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς μὴ τακτικῆς ἐγκρίσεως τῶν ἀπαιτουμένων βιβλίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκοῦς ἐλέγχου, ἐγένετο χρῆσις ἐν τοῖς σχολείοις καὶ βιβλίων μὴ ἐγκεκριμένων. Διὰ τοῦτο τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἠναγκάσθη δι' ἐπανειλημμένων διαταγῶν τοῦ ν' ἀπαγορεύσει ἐπὶ ποινῇ τὴν κυκλοφορίαν μὴ ἐγκεκριμένων βιβλίων. Ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 6652 τῆς 4 Νβρίου 1859 ἐγκυκλίῳ τοῦ ἔγραφε «... Ἄλλ' ἐπειδὴ περιῆλθεν εἰς γνῶσιν ἡμῶν, ὅτι παρὰ τὰ ἐγκεκριμένα ἤδη καὶ ἐν χρήσει διδακτικὰ βιβλία παρεισέφρησαν ἐν ἐνίοις τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ ἄλλα, περὶ ὧν οὐδεμίαν ἐξέδοτο τὸ Ὑπουργεῖον ἐγκρίσιν, προλαμβάνομεν νὰ γνωστοποιήσωμεν ὑμῖν πρὸς ἀποφυγὴν πάσης προφάσεως ἀγνοίας, ὅτι ὅς ἂν ἐξ ὑμῶν φωραθῇ μεταχειριζόμενος ἐν τῷ σχολείῳ, ὁ διέπει, ἄλλο βιβλίον πρὸς διδασκαλίαν παρὰ τὰ ἐγκεκριμένα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου, ἔσεται ὑπεύθυνος ἀπέναντι αὐτοῦ, ὡς παραβάς ρητὸν ὄρον Βασιλικοῦ Διατάγματος». Ἐν δὲ τῇ ὑπ' ἀριθ. 9916 τῆς 17 Νβρίου 1867 ἐγκυκλίῳ, ἐντονώτερον ἠπεῖλει, ὅτι «σκοπὸν ἔχοντες νὰ τιμωρήσωμεν παραδειγματικῶς, οὓς ἂν γνῶμεν ἀπειθοῦντας, θέλομεν διατάξῃ ἐξ ἀπροόπτου ἐπιθεώρησιν, καὶ εἰς ἂν φωραθῇ ἐμμένων ἀυθαδῶς εἰς τὴν παράβασιν τῶν διατεταγμένων, ἄς μὴ αἰτιᾶται εἰμὴ ἑαυτὸν καὶ μόνον, διὰ τὸ ἀποτέλεσμα». Ἐκαστον βιβλίον ἔδει νὰ φέρῃ συμφώνως πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθμ. 8275 τῆς 10 Ὀβρίου 1873 ἐγκύκλιον τοῦ Ὑπουργείου, «ἐν κεφαλίδι αὐτοῦ καὶ τὴν πρὸς χρῆσιν αὐτοῦ ἄδειαν ὀλόγραφον, καθ' ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ γενικὴ καὶ ἀόριστος φράσις «κατ' ἐγκρίσιν», τὴν ὁποίαν προτάτουσιν τινες, ὄχι βέβαια μὲ σκοπὸν εἰλικρινῆ». Ἄλλ' ὅπως εἴπομεν,

λόγω ἐλλείψεως ἐλέγχου, οὐ μόνον ἡ διαταγή αὕτη δὲν ἐτηρεῖτο, ἀλλὰ καὶ βιβλία μὴ ἐγκεκριμένα εἰσήγοντο, τὸ χειρότερον δὲ καὶ βιβλίων ἐπιληψίμου περιεχομένου ἐγένετο χρῆσις ἐν τοῖς σχολείοις. Τοῦτο ἠνάγκασε τὴν Ἱεράν Σύνοδον νὰ προκαλέσῃ τὴν ὑπ' ἀριθ. 4064)4209 τῆς 19 Ἰουνίου 1876 ἐγκύκλιον τοῦ Ὑπουργείου, δι' ἧς ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς ἡ κυκλοφορία μεταξὺ τῶν μαθητῶν ὠρισμένων βιβλίων, ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ταύτῃ κατονομαζομένων.

Τὰ Ἄλφαβητάρια.—Μέχρι τοῦ 1880, ὅτε ἐφηρμόζετο ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδος, τὰ διδασκτικὰ βιβλία ἠκολούθουν τὸ ὑπὸ τοῦ ἐγκεκριμένου ὁδηγοῦ τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου διαγραφόμενον σύστημα διδασκαλίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σχετικῶν πινακίδων, κύριον δὲ βιβλίον ἦτο τὸ ἄλφαβητάριον, τὸ ὅποιον διηρεῖτο εἰς μικρὸν καὶ μέγα. Ἐκτὸς αὐτῶν μετεχειρίζοντο καὶ ἄλλα βιβλία, περίπου ὅσα ἀναγράφονται ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Κορομηλά. Τὸ ἄλφαβητάριον ἐχωρίζετο εἰς 8 μέρη, ὅσαι ἦσαν καὶ αἱ κλάσεις (τάξεις) τοῦ δημοτικοῦ σχολείου συμφώνως πρὸς τὸν ὁδηγὸν τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς, ἦτο δὲ συντεταγμένον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀναλυτικῆς μεθόδου, ἐδιδάσκοντο δηλ. πρῶτον χωριστὰ τὰ γράμματα, κατόπιν αἱ συλλαβαί, αἱ προτάσεις κτλ., ἄνευ εἰκόνων. Διὰ τὴν α' κλάσιν ἄνευγράφοντο: 1) τὰ γράμματα τοῦ ἄλφαβήτου κατὰ

1. Τοιαῦτα βιβλία ἦσαν μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: Ἡ πρόδος τοῦ χριστιανοῦ ἀποδημητοῦ, Πρακτικὴ ἔρευνα τοῦ θρησκευτικοῦ συστήματος τοῦ κατ' ἐπάγγελμα χριστιανοῦ, Ἡ αὐγὴ ἦτοι σειρά τις τῆς πρωϊαιτάτης θρησκευτικῆς μαθήσεως, Διδασκαλία ἐπὶ διδασκαλίαν, Ἐντολὴ ἐπὶ ἐντολήν, Ἀπάντησις πρὸς τὴν Τίββεναν, Συλλογὴ ὠφελίμων ἀναγνωσμάτων, Παραίνεσις πρὸς τοὺς ἀμετανοήτους ἁμαρτωλοὺς, Ἱστορία τῆς Μαρίας Λιθρόπης, Ἡ θυγάτηρ τοῦ γεωργοῦ, Ὁ φίλος τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἠθικὰ διηγήματα, Ὁ καλὸς ποιμὴν, Συνέκδημος ἱερατικὸς κ. ἄ.

2. Πινακίδες ἢ νέον Ἄλφαβητάριον ἐκ τῶν ἐγκεκριμένων πινακῶν τῆς ἀναγνώσεως κατὰ νέαν μέθοδον συντεταγμένον ὑπὸ Ι.Π.Κ.. Ἐν Ἀθήναις 1863.— Βλ. ὅμοιον διὰ τὰς 5 κατωτάτας κλάσεις, ἐν Ἀθήναις 1864.—Νέον ἄλφαβητάριον κατὰ τὴν ταχυμαθητικὴν τῆς ἀναγνώσεως μέθοδον ὑπὸ Σεργίου Χ. Ραφτάνη, ἐν Ζακύνθῳ 1865.—Ἄλφαβητάριον, ἦτοι Ἑλληνικὴ μέθοδος ὑπὸ Δημ. Ν. Λερίου, Ἀθήνησι 1873.—Παιδαγωγία πρὸς χρῆσιν τῶν ποθούντων μαθάνειν γράμματα, Βενετία 1879.

τὴν σειράν των πρώτων τὰ κεφαλαῖα καὶ ἔπειτα τὰ μικρά, ἠκολούθει δὲ πάλιν τὸ ἄλφάβητον μὲ μικρὰ γράμματα, 2) αἱ φωναί, τὰ φωνήεντα, ἅτινα διεκρίνοντο εἰς μονάς (ε, η, ι, υ, ο, ω, αι, ει, οι, υι) καὶ εἰς ζυγάς, 3) τὰ βουβά, σύμφωνα (β, π, φ, μ, ψ, γ, κ, χ, ξ, δ, τ, θ, ν, λ, ρ, ζ, σ). Διὰ τὴν β' κλάσιν ἀνεγράφοντο συλλαβαὶ ἀποτελούμεναι 1) ἐξ ἑνὸς φωνήεντος καὶ ἑνὸς συμφώνου (αβ, εβ, ηβ... απ, επ, ηπ... αφ, εφ, ηφ κτλ.), 2) ἐξ ἑνὸς συμφώνου καὶ ἑνὸς φωνήεντος (βα, βε, βη... πα, πε, πη... φα, φε, φη), 3) ἐξ ἑνὸς συμφώνου καὶ μιᾶς διφθόγγου (βαι, βει, βου... παι, πει, που...), 3) ἐκ δύο συμφώνων ἢ τριῶν (πλ, πν, πρ, σπλ, σφρ...), 4) ἐκ δύο συμφώνων καὶ ἑνὸς φωνήεντος (πλα, πλε, πνα, πνε...). Διὰ τὴν γ' κλάσιν συλλαβαὶ 1) ἐξ ἑνὸς φωνήεντος ἢ διφθόγγου μεταξὺ δύο συμφώνων (πας, πες, πη, παις, πεις... βος, βαις...), 2) ἐξ ἑνὸς φωνήεντος ἢ διφθόγγου μεταξὺ δύο συμφώνων ἠνωμένων καὶ ἑνὸς χωριστοῦ (σπαρ, πνους, προυξ, μναις...). Διὰ τὴν δ' κλάσιν συλλαβαὶ 1) ἐκ διφθόγγου μεταξὺ δύο συμφώνων ἠνωμένων καὶ ἑνὸς χωριστοῦ (πνους, προυξ, κλεις...), 2) ἐκ τριῶν συμφώνων καὶ ἑνὸς φωνήεντος (στρα, στρε, στρου...), 3) λέξεις (σφάζω, φραγμός, βραχνός, στρόμβος, αἰχμή...), 4) κατασκευὴ λέξεων ἐκ συλλαβῶν (ψω—μί, ψωμί,—τυ—ρί, τυρί, νε—ρόν, νερόν...), 5) οἱ τόνοι. Διὰ τὴν ε' κλάσιν ἀνεγράφοντο 1) λέξεις (ψωμί, σίτος, τυρί, γάλα...), 2) φράσεις ἐκ δύο λέξεων (ἐγὼ φεύγω, σὺ φεύγεις, ὁ Πέτρος φεύγει...), 3) φράσεις γνωσταὶ ἐκ πλειόνων λέξεων (Ἰησοῦς Χριστὸς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ...), 4) λέξεις δυσπρόφερτοι (ἔλμινς, ἄλς, ὕσπληγξ, λύγξ, κλέψ, φόρμιγγξ, θώψ...), 5) λέξεις καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν παράγωγα (τὸ ὄρος, τὸ βουνόν, ὁ ὄρεινός, οἱ ὄρεινοί, οἱ βουνώδεις), 6) ὀνόματα ζώων, φυτῶν, ἰχθύων κτλ., 7) μικραὶ φράσεις ἐκ γνωστῶν λέξεων. Διὰ τὴν στ' κλάσιν ἀνεγράφοντο 1) τὰ μέρη τοῦ λόγου, 2) λέξεις ἀντίθετοι, ὀνόματα καὶ ῥήματα πρωτότυπα καὶ παράγωγα, 3) φράσεις μεγαλύτεραι δηλωτικαὶ γνωστῶν παραστάσεων, λαμβανομένων ἐκ τῆς καθ' ἡμέραν ζωῆς (ἡ κόττα ἔχει ῥάμφος κοντὸν διὰ νὰ τρώγη σπόρους σκαλίζουσα τὰ χώματα· εἰς τὰς οἰκίας κατοικοῦσιν οἱ ἄνθρωποι· ἐκεῖνος ὅστις πιστεύει εἰς Χριστὸν λέγεται Χριστιανός· ὁ ἵππος εἶνε ταχύπους, θυμοειδής καὶ ἀνδρεῖος εἰς τὸν πόλεμον· ὁ ἵππος χρεμετίζει, ὁ ὄνος ὀγκαρίζει, ἡ ἄρκτος καὶ ἡ

πάρδαλις ὀμάζει, ἡ χήνα γαγάζει, ἡ γλαυξ κακκάζει...). Διὰ τὴν ζ' κλάσιν πραγματογνωσία εἰς φράσεις (τὸ βαμβάκιον εἶνε μαλακόν· τὸ ῥάσινον φόρεμα εἶνε ἄδρύν· εἰς τὰ παράθυρα βάλλομεν ὑαλία, τὸ δὲ φῶς καὶ αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἐμβαίνουν μέσα εἰς τὴν οἰκίαν· ὅταν κλείσωμεν τὰ παραθυροφυλλα, τὸ φῶς δὲν ἐμβαίνει εἰς τὸ οἶκημα, κτλ.), 2) στοιχεῖα ἀνθρωπολογίας εἰς φράσεις (μὲ τὰ ὀμμάτια βλέπει τὸ φῶς καὶ ὅλα τὰ ἀντικείμενα, μὲ τὰ αὐτία ἀκούει τοὺς ἤχους κτλ.), 3) στοιχεῖα φυσικῆς εἰς φράσεις (ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν κόσμον εἰς ἕξ ἡμέρας· ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, ἡ γῆ, τὰ ἄστρα εἶνε ὁ Κόσμος, καὶ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ ἔχουν ζωὴν· ἡ γῆ, τὸ ὕδωρ, τὸ πῦρ καὶ ὁ ἀήρ λέγονται τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, διότι χωρὶς αὐτὰ δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑπάρξη τίποτε ἀπὸ τὰ ὄντα εἰς τὴν γῆν.—Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου σύγκειται ἀπὸ κεφαλὴν, κορμίον καὶ τέσσαρα κῶλα). Διὰ τὴν η' κλάσιν ἀνεγράφοντο εἰς φράσεις 1) ὑγιεινὰ παραγγέλματα (εἰς τὴν ὑγείαν συντελοῦν ἡ περιποίηση τοῦ σώματος, ἡ καθαριότης καὶ ἡ ἀβλαβὴς τροφή, ἡ μετρία ἐργασία, αἱ σωμασκίαι καὶ ἡ ἡσυχία τῆς ψυχῆς, κτλ.), 2) ὀρισμοὶ καὶ νουθεσίαι (ὅστις ἔχει τοὺς πόδας βλαμμένους λέγεται χωλός.—"Ὅστις ἔχει γλωσσοδέτην καὶ λαλεῖ τραυλά, ὀνομάζεται τραυλός.—Μὴ πετᾶς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὰ βιβλία σου ἢ τὰ φορέματά σου, διὰ νὰ νὰ μὴ γίνης ἀκατάστατος.—"Ἔσο ἐπιμελής, εὐτακτός, φρόνιμος καὶ φιλόπρονος διὰ νὰ βραβεύησαι, κτλ.), 3) Χριστιανικὴ διδασκαλία (Πᾶς ἄνθρωπος χρεωστῆ νὰ ἀγαπᾶ καὶ νὰ λατρεύῃ ἐξ ὅλης ψυχῆς τὸν Πλάστην του καὶ Δημιουργὸν τοῦ παντός Θεὸν κτλ.), 4) Ἠθικὰ παραγγέλματα (τὸν Θεὸν φοβοῦ.—τὸν Βασιλέα τίμα.—ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εἶνε ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ βᾶσις πάσης ἀρετῆς καὶ σοφίας κτλ.), 5) Μικρὰ ποιήματα, ὡς τὸ ἀκόλουθον·

ΔΕΗΣΙΣ ΜΑΘΗΤΟΥ

Θεέ, τῶν ὄλων, Κύριε, δημιουργέ τῶν ὄντων!
 Σὺ, ὅστις μᾶς κατέταξες εἰς τὴν σειρὰν τῶν ζώντων,
 Σὺ, ὅστις μᾶς ἐχάρισες τὸν νοῦν καὶ τὰς αἰσθήσεις,
 Εὐδόκησον τῷ θείῳ σου φωτὶ νὰ μᾶς φωτίσης.

Τοὺς ὀφθαλμοὺς μας ἄνοιξον εἰς γνῶσιν τῆς σοφίας,
 τοὺς πόδας μας κατεύθυνον εἰς κήπους εὐμαθείας.
 Ἐξίωσον τῆς χάριτος ἡμᾶς τῆς οὐρανίου,
 διὰ νὰ διατρέξωμεν τὸν δρόμον τοῦ σταδίου.
 Καὶ διὰ νὰ δοξάζωμεν εἰς ὅλην τὴν ζωὴν μας,
 ὡς πλάσματα εὐγνώμονα τὸν Θεῖον ποιητὴν μας.

Τὴν αὐτὴν σχεδὸν διάταξιν εἶχον πάντα τὰ ἀλφαβητάρια μὲ διαφόρους φράσεις. Τινὰ ἐξ αὐτῶν (πρβ. Σύντομον ἀλφαβητάριον διὰ τὴν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος σπουδάζουσας νεολαίαν, ἐρανισθὲν ὑπὸ Ἰ. Χωματιανοῦ ἡ δημοδιδασκάλου Πατρῶν, τυπωθὲν διὰ δαπάνης τῶν Κωνσταντίνων Τόμπρα καὶ Ἰωαννίδου Σμυρναίου, ἐν Π. Πάτραις, 1837) περιεῖχον εἰς τὴν ὕλην τῆς η' κλάσεως καὶ συνεχῆ τεμάχια (π.χ. βίους ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος), διηγήματα (ὁ μέγας Πέτρος καὶ ὁ παπαγάλος κτλ.), γεωγραφικὰ κτλ.).

Τὰ ἀλφαβητάρια, ὅπως καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, δὲν περιελάμβανον εἰκόνας. Κατὰ πρῶτον ἐμφανίζεται μὲ συστηματικὴν διδασκαλίαν τῶν γραμμάτων δι' εἰκόνων τὸ ἐκδοθὲν τὸ 1880 ἐν Ἀθήναις ὑπὸ Χαρίση Πουλίου, καθηγητοῦ, «Μέγα Ἀλφαβητάριον κατὰ νέαν μέθοδον συντεταγμένον». Καὶ πρὸ αὐτοῦ ὅμως ἐκυκλοφόρουσαν καὶ μὲ εἰκόνας ἀλφαβητάρια, ἀλλ' ὄχι ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένου συστήματος. Ἐν Σμύρνη π.χ. εἶχεν ἐκδοθῆ τὸ 1841 εἰς 8ην ἐκδοσιν ἐκ τῆς τυπογραφίας Α. Δαμιανοῦ τὸ «ἀπλοῦν ἀλφαβητάριον διὰ τὰ παιδιά», τὸ ὁποῖον μετὰ τὰς συλλαβάς, καὶ τὴν διάρθρωσιν τῶν λέξεων, εἶχεν ἀπέναντι ἐκάστης ἐξ αὐτῶν αὐτοσχέδιόν τινα εἰκόνα. Οὕτως, ἀπέναντι τῆς λέξεως «παι—δί—ον» εἶχεν ἐζωγραφισμένον παιδίον μὲ ἀνυψωμένας τὰς χεῖρας, ἀπέναντι τῆς λέξεως «ὄ—ψά—ρι—ον», ἰχθύν, ἀπέναντι τῆς λέξεως «γά—τα» γαλῆν κτλ. Ὁμοίως ἐν Ἀθήναις ὑπὸ Γ. Κωνσταντινίδου ἀλφαβητάριον κατὰ νέαν μέθοδον τὸ 1870 κτλ.

1. Τὰ ἀλφαβητάρια τοῦ Α. Χωματιανοῦ καὶ τοῦ Δ. Ἰωαννοπούλου ἦσαν τὰ μόνα ἐν χρήσει μέχρι τοῦ 1840, ὅτε ἐξεδόθη ἐν Ἐρμουπόλει, ἐκ τῆς τυπογραφίας Γ. Μελισταγοῦς 1840, τὸ Ἀλφαβητάριον ὑπὸ Δ. Ε. Γ.

Ἀπὸ τοῦ 1878 καὶ ἐντεῦθεν ἤρχισεν, ὅπως εἶδομεν ἀλλαχοῦ, νὰ γίνηται σημαντικὴ παιδαγωγικὴ κίνησις, τῆς ὁποίας πρωτεργάται ἦσαν οἱ ἐπανελθόντες ἐξ Εὐρώπης παιδαγωγοὶ Χ. Παπαμάρκου, Μωραΐτης, Π. Οἰκονόμου, Παπαδόπουλος. Ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδος ἀντικαθίσταται διὰ τῆς συνδιδασκτικῆς, τὸ διδασκαλεῖον Ἀθηνῶν ἀναδιοργανοῦται, ἀποκρυσταλλώνεται τὸ δημοτικὸν σχολεῖον εἰς 4 καὶ 6 τάξεις. Ὑπὸ τὴν ὄθησιν ταύτην εἰς τὰ διδακτικὰ βιβλία τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως διαγράφεται νέα ὁδός. Ἀντὶ τῆς ἀναλυτικῆς μεθόδου γίνεται χρῆσις τῆς συνθετικῆς ἐν τῷ ἀλφαβηταρίῳ, συγγράφονται ἀναγνωστικὰ δι' ἐκάστην τῶν λοιπῶν πέντε τάξεων. Τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 7639 τοῦ 1879 ἐγκυκλίου του ἐξέδωκεν ὁδηγίαν διὰ τὴν συγγραφὴν ἀλφαβηταρίου καὶ ἀναγνωστικῶν τῶν 5 ἀνωτέρων τάξεων τοῦ δημ. σχολείου, ἐπὶ τῇ βάσει δ' αὐτῶν καὶ μὲ ὑπόδειγμα τὰ ἀναγνωστικὰ τῶν H. Fechner A. Boehne, W. Sellner, Hey, Haster καὶ Boek, ὅπως λέγει ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ ἀλφαβηταρίου του, ἐξέδωκεν ὁ Χαρ. Πούλιος σειρὰν τῶν διδακτικῶν βιβλίων διὰ πάσας τὰς τάξεις τῶν δημ. σχολείων. Διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν γραμμάτων εἰς τὸ ἀλφαβητάριον, ἐν ἐκάστη σελίδι αὐτοῦ ζωγραφίζει ἐν ζῶον ἢ ἀντικείμενον, κάτωθι δ' αὐτοῦ γράφει τὸ ὄνομά του, προχωρῶν ἀπὸ τῶν γνωστῶν εἰς τὰ ἄγνωστα γράμματα. Ἐν τῇ α' σελίδι ζωγραφίζει μίαν γάταν καὶ γράφει ὑπ' αὐτὴν «γάτα, γ, α, τ. γ—α—τ—α. γ—α, γᾶ, α—γ, α γ. τ—α, τα. α—τ, ατ, γα—τα. γάτα». Εἰς τὴν β' «μάτι», εἰς τὴν γ' «ψάρι», κ.ο.κ. Εἰς τὸ β' μέρος διδάσκει τὰ κεφαλαῖα γράμματα. Εἰς τὸ γ' περιγράφει διὰ συντόμων φράσεων τὰ ἐζωγραφισμένα εἰς τὸ α' μέρος ἀντικείμενα· (Ἡ γαλῆ (γάτα), τὴν ὁποῖαν ὅλοι γνωρίζομεν, ἔχει πρόσωπον στρογγύλον, ὀφθαλμοὺς μεγάλους καὶ γαλονοὺς, ὦτα μικρὰ καὶ οὐρὰν μακράν, καὶ εἰς τὰ χεῖλη τῆς τρίχας μακρὰς ὡς μύστακας κτλ.). Εἰς τὸ δ' σύντομα καὶ εὐκόλα διηγήματα (εὐχὴ παιδῶν εἰς ἑναρξιν μαθημάτων, ποιήματα Π. Σούτσου, Ἴω. Βηλαρᾶ, Ἡλ. Τανταλίδη).

Ἄλλαι ἐκδόσεις.— Μεγάλην συμβολὴν εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν διδακτ. βιβλίων τῆς περιόδου ταύτης παρέσχεν ὁ σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλλην. γραμμάτων, ὅστις κατήρτισεν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν

μελῶν του Λ. Μελά, Κ. Παπαρρηγοπούλου, Γ. Γ. Παπαδοπούλου καὶ Ι. Πανταζίδου πρὸς ἔκδοσιν ἀναγνωστικῶν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Τῇ μερίμνῃ αὐτοῦ ἐξεδόθησαν μεταξύ ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς βιβλία, ἅτινα διενεμήθησαν εἰς τὰ διάφορα δημοτικά σχολεῖα· 1) Ἀλφαβητάριον κατὰ νέαν μέθοδον, φιλοπονηθὲν ὑπὸ Γ. Κωνσταντινίδου, πρῶην καθηγητοῦ τοῦ διδασκαλείου, μετὰ 24 εἰκονογραφιῶν, ἐν Ἀθήναις, 1870. 2) Ἀναγνώστης, φιλοπονηθεὶς ὑπὸ Γ. Κωνσταντινίδου, 1870. 3) Εἰκόνες τοῦ παιδικοῦ βίου, εἰς τέρψιν καὶ ὠφέλειαν τῶν παιδῶν, ἐρανισθεῖσαι καὶ πρὸς τὴν ἐν Ἑλλάδι χρῆσιν διασκευασθεῖσαι ὑπὸ Ἑλληνίδος μητρὸς, ἐν Ἀθήναις, 1870. 4) Γραμματικὴ τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης πρὸς χρῆσιν τῶν εἰς τὰ δημοτικά σχολεῖα φοιτῶντων, συνταχθεῖσα κατὰ μέθοδον ὅλως νέαν μετὰ γυμνασμάτων ὑπὸ Γεωργίου Ἀθ. Γεράκου, πρῶην γυμνασιάρχου, ἐν Ἀθήναις, 1872. 5) Δ.Ν. Δαρβάρεως, Σοφίας ἀπάνθισμα, ἀναθεωρηθὲν ὑπὸ Γεωργίου Γεράκου, Ἀθήνησι 1873. 6) Χριστιανικαὶ δεήσεις, ὑπὸ Λ. Μελά. 7) Ἠθικὴ ἐν τῷ βίῳ. 8) Γεροστάθης, ὑπὸ Λ. Μελά. 9) Δώδεκα παιδικὰ διηγήματα, ὑπὸ Γ. Κωνσταντινίδου. 10) Ἀναγνωσματάριον, ὑπὸ Δραΐκη. 11) Οἱ ἀνόμοιοι παῖδες. 12) Ἱστορικὰ ἀποσπάσματα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὑπὸ Α. Λαμπίση. 13) Ἀρχαία ἱστορία, Λαμὲ Φλερύ, μεταφρ. ὑπὸ Ε. Σίμου. 14) Ἡ μαύρη πουλακίδα. 15) Σύνοψις παραλλήλων βίων τοῦ Πλουτάρχου, ὑπὸ Α. Βλάση κτλ.

Ἐν νόμος ΑΜΒ΄.—Ἀλλὰ τὰ κατὰ τοὺς ἀνωτέρω τρόπους ἐκδιδόμενα διδακτικὰ βιβλία δὲν ἱκανοποιοῦν τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου οὔτε ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον, οὔτε ὡς πρὸς τὴν μεθοδικὴν κατάταξιν τῆς ὕλης, οὔτε ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν. Διὰ τοῦτο ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν πραγμάτων ἐξεδόθη τὸν Ἰούνιον τοῦ 1882 ὁ ὑπὸ στοιχ. ΑΜΒ΄ νόμος, πρὸς ἐκτέλεσιν δ' αὐτοῦ τὸ ἀπὸ 4 Σεπτεμβρίου 1882 Β. διάταγμα. Συμφώνως πρὸς ταῦτα ἐρρυθμίσθη ριζικῶς πλέον καὶ σαφῶς ὡς ἀκολουθῶς ἡ συγγραφή τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἀνὰ ἐκάστην τετραετίαν, «μετ' ἀναθεώρησιν τοῦ προγράμματος τῶν παιδευτηρίων», ἐξέδιδε προκήρυξιν διαγωνισμοῦ, δημοσίευομένην διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἐν ἣ ἀνέγραφεν ἅπαντα

τὰ διδακτικά βιβλία ὅσα ἐχρησίμευον πρὸς διδασκαλίαν τῶν διὰ τοῦ προγράμματος ὠρισμένων μαθημάτων, ἔτασσε δὲ προθεσμίαν ἑνὸς μὲν ἔτους διὰ τὴν συγγραφὴν αὐτῶν, τριῶν δὲ μηνῶν διὰ τὴν κρίσιν. Διὰ τὰ βιβλία τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως κατηρτίζοντο τρεῖς ἐπιτροπεῖαι, τὰ μέλη τῶν ὁποίων διωρίζοντο διὰ Β. διατάγματος προτάσει ἄλλης ἐπιτροπείας, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν τμηματαρχῶν τῆς μέσης καὶ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως, τοῦ καθηγητοῦ τῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, τριῶν καθηγητῶν τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς ἐκλεγομένων ὑπ' αὐτῆς, δύο γυμνασιαρχῶν, ἑνὸς διευθυντοῦ διδασκαλείου, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου, καὶ τοῦ διευθυντοῦ τῆς σχολῆς τῶν τεχνῶν. Ἡ πρώτη ἐκ πέντε μελῶν ἔκρινε τὰ φιλοσοφικά, ἐν οἷς καὶ τὰ ἀναγνωστικά, ἡ δευτέρα ἐκ τριῶν μελῶν ἔκρινε τὰ μαθηματικά καὶ φυσικά καὶ ἡ τρίτη ἐξ ἑπτὰ μελῶν τὰ θρησκευτικά καὶ τὰ τῶν τεχνικῶν μαθημάτων. Ἐκ τῶν ὑποβαλλομένων πρὸς κρίσιν βιβλίων ἡ ἐπιτροπὴ ἐνέκρινεν ἕν μόνον, τὸ ὁποῖον ἐκυκλοφόρει ὑποχρεωτικῶς εἰς τὰ σχολεῖα ἐπὶ μίαν τετραετίαν. Ἡ αὐτὴ ἐπιτροπὴ ἐπεστάτει καὶ διὰ τὴν καλὴν ἐκτύπωσιν τῶν βιβλίων καὶ ἐγνωμοδοτεῖ διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς τιμῆς αὐτοῦ, ἡ ὁποία δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπερβῆ τὰ ὀκτῶ λεπτὰ κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον. Ἡ ἔκθεσις τῆς ἐπιτροπῆς, ἣτις ἔπρεπε νὰ εἶνε ἀναλυτικὴ, ἐδημοσιεύετο διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω διατάξεων εἰσήγετο τὸ σύστημα τῆς ἐγκρίσεως ἑνὸς μόνον ἀναγνωστικοῦ ἐπὶ μίαν τετραετίαν, ἡ αὐστηρότης δ' αὐτῶν δεικνύει τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Κράτους νὰ παύσῃ ὀριστικῶς ἡ μέχρι τότε κρατοῦσα ἀτάσθαλος κατάστασις ὡς πρὸς τὰ διδακτικά βιβλία. Πολὺ ὀρθὸς ἦτο ὁ καθορισμὸς ὠρισμένης διαρκείας διὰ τὴν ἔγκρισιν ἐκάστου βιβλίου, διότι οὕτως ἐδίδετο καιρὸς, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἀναφανοῦν τὰ τυχόν μειονεκτήματα αὐτοῦ καὶ νὰ διορθωθοῦν ταῦτα εἰς μέλλουσαν κρίσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ γίνῃ συγγραφὴ νέων βιβλίων συμφώνως πρὸς τὰς προόδους τῆς παιδαγωγικῆς καὶ τὰ διδάγματα τῆς πείρας. Ὁ περιορισμὸς ὅμως εἰς ἕν τῶν ἐγκρινομένων βιβλίων, δὲν εἶνε τόσο ἐπιτυχής, διότι καὶ δύσκολος, ἂν μὴ ἀδύνατος, εἶνε ἡ ἐπιλογή τοῦ καλυτέρου καὶ εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐξευρεθῇ ἕν βιβλίον, συγκεντροῦν πάντα τὰ στοιχεῖα,

ἄτινα ἀπαρτίζουσι τὸ ἄριστον βιβλίον. Ἄλλως τε καὶ ἡ διαφορὰ κατὰ τόπους τόσον τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν, ὅσον καὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, ἐπιβάλλει τὴν συμφώνως πρὸς ταῦτα προσαρμογὴν τῆς ὕλης τῶν βιβλίων.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου AMB' καὶ τοῦ διατάγματος τῆς 4 Σεπτεμβρίου 1882 ἐξεδόθη τὴν 23 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας προκήρυξις «περὶ τελέσεως διαγωνισμοῦ πρὸς σύνταξιν διδακτικῶν βιβλίων τῆς μέσης καὶ κατωτέρας ἐκπαίδευσως». Δι' αὐτῆς ὡς διδακτικὰ βιβλία διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων ὠρίσθησαν τὰ ἑξῆς· 1) Κατήχησις, προτασσομένης τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας καὶ ἐπιτασσομένων τῶν περὶ Θεοῦ καὶ τῶν ἀναγκαιοτέρων ἐκ τῆς δογματικῆς διδασκαλίας. 2) Ἀλφαβητάριον καὶ ἀναγνωσματάριον, μετ' εἰκόνων ἢ ἄνευ τοιούτων, περιέχον ἀπλᾶ παραμύθια καὶ ποιήματα, ἰδίως ἐν κοινῇ γλώσσει. 3) Ἀναγνωσματάριον, μετ' εἰκόνων ἢ ἄνευ τοιούτων διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς β' τάξεως, περιέχον διήγημα ἑλληνικόν, παριστᾶνον τὰς καταστάσεις τοῦ τὴν φύσιν καὶ τὴν κοινωνίαν τὸ πρῶτον γνωρίζοντος καὶ μετ' αὐτῶν κατ' ὀλίγον σχετιζομένου ἀνθρώπου, ὡς ὑπόδειγμα λαμβανομένου τοῦ Ροβινσῶνος τοῦ Δανιὴλ Defoe. 4) Ἀναγνωσματάριον, μετ' εἰκόνων ἢ ἄνευ τοιούτων, διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς γ' τάξεως περιέχον ἀναγνώσματα ἐκ τοῦ ἀπλοῦ βίου, ὃν παριστάνει ἡ Ὀδύσσεια καὶ ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Τουρκοκρατίας. 5) Ἀναγνωσματάριον διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς δ' τάξεως, περιέχον ἐκλογὴν ἐκ τοῦ Ἡροδότου καὶ διηγήσεις ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821, ὡς καὶ ποιήματα καὶ περιγραφάς, ἀναφερομένας εἰς τὴν φύσιν, τὰ θεάματα αὐτῆς καὶ τὰς τέχνας. 6) Συλλογὴ ἀριθμητικῶν προβλημάτων ἐκλελεγμένων καὶ κατατεταγμένων κατὰ τοὺς παιδαγωγικοὺς κανόνας. 7) Ἀπάνθισμα συλλογῆς παιδαγωγικῶν ᾄσμάτων, μονοφώνων καὶ διφώνων, μετὰ μελῶν παρασεσημασμένων, περιέχον περὶ τὰ 50 ᾄσματα. Ἐνεργηθέντος τοῦ διαγωνισμοῦ, τὸ μόνον βιβλίον, ὃπερ ἐνεκρίθη, ἦτο Ἀλφαβητάριον καὶ ἀναγνωσματάριον διὰ τὴν α' τάξιν τῶν δημοτικῶν σχολείων ὑπὸ Βλ. Σκορδέλη, οὔτινος ἡ τιμὴ ὠρίσθη εἰς λεπτὰ 35. Τῶν λοιπῶν τάξεων ἀναγνωστικὰ δὲν ἐνεκρίθησαν, διότι, κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 14182 τῆς 21 Σεπτεμβρίου 1884

ἐγκύκλιον τοῦ Ὑπουργείου, δὲν ὑπεβλήθησαν τοιαῦτα ἢ ὑποβληθέντα δὲν ἐνεκρίθησαν, δι' ὃ καὶ ἐπετράπη ἡ ἐλευθέρως εἰσαγωγή καὶ μὴ ἐγκεκριμένων βιβλίων πάντως περιεχόντων τὴν ὑπὸ τῆς μνημονεύσεως προκηρύξεως προβλεπομένην ὕλην.

Τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1886 προεκηρύχθη καὶ αὖθις διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 16210 ὑπουργικῆς ἀποφάσεως διαγωνισμὸς διὰ τὴν συγγραφὴν διδακτικῶν βιβλίων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, συμφώνως δὲ πρὸς τὴν προκήρυξιν ταύτην, ἣτις ἦτο ὁμοία μὲ τὴν προηγουμένην, μὲ ἑλαφρὰς μόνον καὶ ἐπουσιώδεις τινὰς τροποποιήσεις, ἐνηργήθη διαγωνισμὸς, καθ' ὃν ἐνεκρίθησαν τὰ κάτωθι βιβλία, περιλαμβανόμενα ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 11744 ἐγκυκλίῳ τοῦ Ὑπουργείου τῆς 6 Σβρίου 1884.

1) Κατήχησις ὑπὸ Ἰγν. Μοσχάκη, ἀντὶ λεπτ. 20, 2) Ἡρωϊκοὶ χρόνοι τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος ὑπὸ Ἀρ. Κουρτίδου διὰ τὴν β' τάξιν, ἀντὶ λεπτ. 55, 3) Συλλογὴ ποιημάτων ὑπὸ Ἀρ. Κουρτίδου διὰ τὴν β', γ' καὶ δ' τάξιν, ἀντὶ λεπτ. 55, 4) Ἀναγνώσματα ἐκ τῆς Ὀμήρου Ὀδυσσεΐας ὑπὸ Δ. Κουιδάρη διὰ τὴν γ' τάξιν, ἀντὶ λεπτ. 90 καὶ 5) Ἀναγνώσματα ἐκ τοῦ Ἡροδότου ὑπὸ Θεοδ. Ἀποστολοπούλου διὰ τὴν δ' τάξιν, ἀντὶ δρ. 1.15. Τὴν κριτικὴν ἐπιτροπὴν ἀπετέλεσαν οἱ Ἰω. Πανταζίδης καὶ Σπ. Λάμπρος, καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου, Χαρ. Παπαμάρκου, διευθυντῆς Διδ. Ἀθηνῶν, Φίλ. Γεωργαντᾶς, καθηγητῆς διδασκαλείου Τριπόλεως καὶ Δ. Βικέλας, λόγιος. Ἡ τιμὴ τῶν ἄνω βιβλίων ὠρίσθη συμφώνως πρὸς τὸν ἐκδοθέντα ἐν τῷ μεταξύ ΑΧΙ' νόμον τοῦ 1887, ὅστις ἀνεβίβασε τὴν κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον τιμὴν εἰς 9 λεπτά, προέβλεψε δὲ καὶ ποινὰς κατὰ τῶν πωλούντων διδακτικὰ βιβλία εἰς τιμὴν ἀνωτέραν τῆς ὠρισμένης.

Πλὴν τῶν κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐγκεκριμένων βιβλίων, ἐγίνετο χρῆσις ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις καὶ βοηθητικῶν βιβλίων, οἷον ἐγχειριδίων ἱερᾶς ἱστορίας, φυσικῆς ἱστορίας, γραμματικῆς, γεωγραφίας καὶ γεωμετρίας, πρὸς διδασκαλίαν τῶν ὑπὸ τοῦ προγράμματος προβλεπομένων μαθημάτων. Τὴν χρῆσιν τῶν βοηθητικῶν τούτων βιβλίων ἀπηγόρευσε ἡ ὑπ' ἀριθ. 14734 τῆς 28 Σβρίου 1889 ἐγκύκλιος, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν μαθητῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἡ διδασκαλία τῶν ἐν λόγῳ μαθημάτων «ἀποβαίνει ὠφέλιμος μόνον ὅταν ταῦτα ἀπὸ στόματος διδάσκων-

ται» καὶ διότι «εἶνε ὀλιγώτερον τοῖς διδασκομένοις ἐπιζήμιον νὰ μὴ διδάσκωνται αὐτὰ ἢ νὰ διδάσκωνται ἀπὸ τῶν βιβλίων». Μετὰ ἔν- ὄμως ἔτος ἦρθη ἡ ἀπαγόρευσις διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 19750 τῆς 29 Νοεμβρίου 1890 ἐγκυκλίου, διότι παρατηρήθη ὅτι, ἀντὶ τῶν βιβλίων, ἐδίδετο εἰς τοὺς μαθητὰς καθ' ὑπαγόρευσιν γραπτὸν τὸ κείμενον αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀποστήθισις, τὴν ὁποίαν ἠθέλησε νὰ ἀποφύγη ἡ πρώτη ἐγκύκλιος, ἐγένετο κατὰ χειρότερον τρόπον.

Ὁ νόμος ΒΡΛ'.—Ληξιάσης τῆς τετραετίας ἀπὸ τῆς τελευταίας προκηρύξεως, ἔπρεπε νὰ προκηρυχθῆ νέος διαγωνισμὸς διὰ τὴν συγγραφὴν διδακτικῶν βιβλίων, ἀνεβλήθη ὄμως διὰ τοῦ ἀπὸ 29 Νοβρίου 1890 Β. διατάγματος ἡ ἔκδοσις τῆς προκηρύξεως «μέχρις οὗ διὰ νόμου ἢ Διατάγματος διαρρυθμισθῶσι τὰ κατὰ τὸν διαγωνισμὸν τοῦτον». Τῶντι τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1893 ἐξεδόθη ὁ νόμος ΒΡΛ' καὶ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ τὰ διατάγματα τῆς 20 Φεβρουαρίου 1893, 16 Μαρτίου 1893 καὶ 20 Φεβρουαρίου 1895. Δι' αὐτῶν διετηρήθη τὸ σύστημα τῆς ἐγκρίσεως ἑνὸς μόνον βιβλίου, περιορίσθη ὄμως ἡ διάρκεια τῆς ἐγκρίσεως ἀπὸ τετραετίας εἰς τριετίαν καὶ ὠρίσθη ὅτι τὰ μέλη τῶν κριτικῶν ἐπιτροπῶν διωρίζοντο οὐχὶ πλέον προτάσει τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ΑΜΒ' προβλεπομένης ἐπιτροπείας, ἀλλ' ἀπ' εὐθείας παρὰ τοῦ Ἑπουργοῦ τὸ βῆμα δηλ. ὅπερ εἶχε γίνεαι διὰ τοῦ πρώτου νόμου πρὸς χειραφέτησιν τῶν διδακτικῶν βιβλίων ἀπὸ τῆς πολιτικῆς συναλλαγῆς ἐξηφανίζετο διὰ τοῦ νεωτέρου νόμου. Αἱ κριτικαὶ ἐπιτροπεῖαι ἦσαν ἑννέα, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη, πενταμελής, ἔκρινε τὰ ἀναγνωστικὰ τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, αἱ δὲ λοιπαί, πενταμελεῖς ἢ τριμελεῖς, τὰ λοιπὰ βιβλία τῆς δημοτικῆς καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως.

Συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἀνωτέρω νόμου ἐξεδόθη τὴν 25 Φεβρουαρίου 1893 ὑπὸ τοῦ Ἑπουργείου προκήρυξις δι' ἧς προκηρύσσετο διαγωνισμὸς πρὸς συγγραφὴν: 1) ἀναγνωστικῶν διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἀνευ εἰκόνων, ἅτινα ἔδει νὰ περιέχουν Αἰσωπείους μύθους, περιγραφὰς καὶ βίους ζώων καὶ φυτῶν, περιγραφὰς τῆς φύσεως, παροιμίας, γνῶμικά, ποιήματα καὶ διηγήματα διὰ γλώσσης ἀπλῆς καὶ γνώσεως ἑλληνικῆς «καλλύνοντα τὰς ψυχὰς τῶν μαθητευόντων παιδῶν κατὰ τὸ παράδειγμα